

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 12

*Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Історія, сучасність, зарубіжний досвід”
м. Київ, МАУП, 6 листопада 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 24.09.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 12: Матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. “Історія, сучасність,
зарубіжний досвід”, 6 листоп. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова)
[та ін.]. — 2014. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної
конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню
України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні пері-
оди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і
студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

ЗМІСТ

Головатий М. Ф., Кравченко А. І. Українська державність і сучасні соціально-трансформаційні процеси	9	Дікарєв О. І., Вербицька Г. А. Ресурси державного будівництва та комунікації еліт: витоки еволюції в триаді: “влада (technai)” – “обчислення (logismos)” – “міра (metron)”	47
ПЕРЕГУДА Є. В. Реформування виборчої системи за умов оновлення політичної системи України.....	12	Романенко Є. О. Електронний уряд – українські реалії.....	54
Білоус А. О., Білоусов В. П. Функціональне призначення Української держави на перехідному етапі державного будівництва: постановка проблеми в теоретико-прикладному аспекті	16	Баєв В. В. Суб’єкти ринкових відносин у сфері медичного туризму.....	57
Гайдукевич Г. А. Украина и концептуальное решение ближневосточной проблемы.....	20	Бортник В. А. Особливості реформування центрального органів виконавчої влади України	60
Медвідь Ф. М., Хоменко В. О., Чорний Е. В. Національні інтереси України в умовах розвитку української державності	26	Толстенко О. В. Проблеми формування інституту соціального партнерства та соціально орієнтованої підприємницької діяльності в Україні	64
Голуб О. В. Криза в системі державного управління як стимул до суспільних реформ.....	29	Галич Ю. О. Сучасна українська держава: стратегії влади, технології управління	67
Баєва О. В. Концептуальні засади впровадження державного нагляду в сфері загальнообов’язкового медичного страхування	33	Літіченко Я. М. Державне регулювання підприємництва в Україні	70
Сурмін Ю. П. Особливості державного управління в Україні в сучасних умовах	36	Васильченко О. М. Національна ідентичність в контексті оптимізації шляхів державного управління в Україні	73
Баранівський В. В. Методологія прогнозування шляхів державотворення в Україні	40	Шилов Ю. О. Державний устрій Аратти	76
Рулъ Ю. В., Трченко В. А. Потужні резерви держави Україна	46	Корінчевська І. А. Державне управління захистом учасників навчально-виховного процесу в надзвичайних ситуаціях соціально-політичного та воєнного характеру	82

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА ПЕРЕХІДНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОМУ АСПЕКТІ

Становлення і розвиток української державності, вип. 12, с. 16–19

Динаміка формування держав у світі в кінці ХХ — на початку ХХІ століть виявилася надто великою, складною і часто досить суперечливою. Так, у піввіковий період після Другої світової війни (до початку другого тисячоліття) у світі виникло 57 нових держав, а після розпаду колишнього СРСР до них додалося ще 19 держав. За цей же період біля 30 “старих держав змінили свої державні і політичні режими, тобто з точки зору принципів управління перетворилися в так звані “нові” держави.

Що найперше змінюється у сучасних державах? Політичний режим, влада, політична система, функції держав, механізми і засоби державного управління, які головним чином і змінюють функціональне призначення держави.

В умовах перехідного періоду (від авторитаризму до демократії) в Україні мають місце процеси, що потребують більш ґрунтовного наукового розгляду.

1. Держава (окрім політичної, соціальної і т. ін. систем) є одним із різновидів систем живої природи, однак створену людьми організацію (організаційну систему) тобто артефакт. “Людина, — писав відомий соціальний діяч О. О. Богданов, — у своїй організуючій діяльності є тільки учнем і повторювачем великого загального організатора — природи. Тому методи людські не можуть вийти за межі методів природи і являються по відношенню до них лише приватними випадками” [1, с. 79]. Відтак виникає реальна потреба найпредметніше, шляхом методу системології спробувати дати відповідь на питання — що валяє собою сучасна держава, в чому її призначення по відношенню до суспільства.

2. Вочевидь, що маємо суттєво “розводити” такі феномени як “держава”, “суспільство”, “громадянське суспільство”. Основу такого розділення становлять функції, які має і реалізує кожен з них. Йдучи за логікою роздумів про функції сучасної держави, обґрунтованих українським дослідником В. Л. Ортинським, класифікацію функцій держави подаємо у такий спосіб:

1. *За соціальним значенням державної діяльності:*

- основні (безпосередньо характеризують її соціальну сутність);
- другорядні (не розкривають безпосередньо соціальної сутності держави).

2. *За територіальною спрямованістю*: внутрішні та зовнішні.

3. *За сферою суспільного життя*: політичні, економічні, гуманітарні, культурні, соціальні.

4. *За часом виконання*:

- постійні (здійснюються протягом усього часу існування держави);
- тимчасові (здійснюються протягом певного періоду. Наприклад, під час надзвичайного стану) [4, с. 17].

Зрозуміло, що вищенаведена класифікація є загальною, або загальноприйнятною і становить основу для такої більш детальної і виразної класифікації.

3. Велика кількість проблем при дослідженні функціональних засад держави виникає у зв'язку із політичним режимом, системою влади. Що тут найголовніше?

По-перше, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні (ст. 5 Конституції України) є народ. Він здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Це означає, що народ потенційно спроможний і може вирішити будь-яке питання влаштування свого життя як самостійно, так і доручаючи зробити це органам держави. Тобто, він делегує свої повноваження таким органам. Тому функції держави у будь-якій країні виконує досить розгалужена система державних органів влади: парламент, глава держави, уряд, відповідні судові органи, що і здійснюють владні повноваження.

По-друге, державна влада найчастіше (в тому числі і в Україні) здійснюється за рахунок поділу на законодавчу, виконавчу та судову гілки, кожній з яких, зрозуміло, відповідає своя система державних органів зі своїми специфічними функціями. В Україні: а) законодавчу функцію виконує Верховна Рада України; б) виконавчу — органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральна і місцеві органи виконавчої влади); в) судову — органи судової влади (Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції).

а) функції та компетенції Верховної Ради України.

Верховна Рада України найперше має законодавчу функцію. Далі йдуть: парламентський контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України; установча функція (формування органів виконавчої та судової влади, власних парламентських органів і структур; бюджетна функція (затвердження Державного бюджету та внесення змін до нього);

б) функції інституту президентства. Президент є главою держави. Його функції дещо різняться у президентській, парламентській та змішаних республіканських формах правління. В Україні посада Президента України вперше була передбачена в Законі про УРСР від 5 липня 1991 р. “про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін до доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР”. Президент України є главою держави і виступає від її імені. Тобто, Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності держави, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Основні функції Президента України: а) забезпечення державної незалежності, національної безпеки і правонаступництва держави; звернення зі щорічними посланнями до народу та Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище в Україні; представлення держави (України) у міжнародних відносинах; керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави; прийняття рішень про визнання зарубіжних держав; призначення і звільнення глав дипломатичних представництв України в інших державах і міжнародних організаціях; прийом вірчих і відкличних грамот дипломатичних представників іноземних держав.

в) функції Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади в Україні, який є від повільним перед Президентом України і підзвітним Верховній Раді України (ст. 85, 87 Конституції України).

Основними функціями Кабінету Міністрів України є: забезпечення державного суверенітету і економічної самостійної України; вжиття заходів задля здійснення (забезпечення) прав і свобод людини (громадянина); вжиття заходів щодо проведення різних політик (цінова, інвестиційна, податкова, освітня, культурна, духовна і т. ін.); розробка і здійснення загальнодержавних програм; забезпечення розвитку усіх форм власності; розробка проекту Закону України “Про державний бюджет”; здійснення заходів по забезпеченню обороноздатності країни та її національної безпеки, боротьби зі злочинністю; організація і забезпечення зовнішньополітичної діяльності держави, митної справи; організація і координація діяльності міністерств, інших органів виконавчої влади у державі; інші функції, визначені Конституцією України, законами України, актами Президента України.

Крім того варто пам’ятати, що виконавчу владу в областях, районах, містах України, м. Києва і Севастополі здійснюють відповідні місцеві державні адміністрації. У такий спосіб і формується та функціонує політичний режим у сучасній Україні.

4. Існує багато ідей, пропозицій, думок стосовно практичної демократизації українського суспільства. Особливо це стосується демократизації влади. Одними з найбільш доречними ми вважаємо пропозиції українського політолога О. В. Новакової, яка вважає, що для демократизації влади в Україні необхідно:

- визначення та здійснення стратегічних завдань розвитку держави, здійснення її економічної та національної безпеки;
- розширення повноважень та підвищення відповідальності парламенту України за формування професійного дієздатного уряду і здійснення ним програми діяльності. Верховна Рада має визначити як призначення, так і звільнення Прем’єр-міністра, а також затверджувати весь склад уряду;
- надання уряду, який є сьогодні фактично безправним, відповідних повноважень та піднесення його відповідальності за стан справ в економічній, соціальній, гуманітарній та зовнішньополітичних сферах;
- забезпечення реальної незалежності від владних структур і прозорості судових органів;
- забезпечення здійснення адміністративної реформи та реформи органів самоврядування;
- запровадження жорсткої системи контролю за використанням державних коштів [206, с. 82–83].

Зрозуміло, що демократизація влади постає можливою лише в разі відповідної її легітимності, тобто схвалення і підтримки з боку народу. Видатний політолог М. Вебер вважав, що легітимність влади може бути традиційною, харизматичною або бюрократичною. Традиційний авторитет легітимності влади як певна “ідеальна” норма, коли є справжній авторитет влади, яка, у свою чергу делегує достатньо повноважень громадянам, іншим інститутам влади.

Іспанський політолог Ортега-і-Гассет вважав, що першою формується монархічна легітимність влади, а вже після неї приходить демократична легітимність. А в цілому він виділяє такі різновиди легітимності влади: суб’єктивна, об’єктивна, формальна та реальна.

Врешті С. Ліпсет (“Людина політики”) вважає, що легітимність передбачає здатність політичної системи породжувати та підтримувати віру в те, що існуючі полі-

тичні інститути більш за все підходять для даного суспільства. Зрозуміло, що такого варіанту сприйняття влади набути надто складно, однак демократичні процеси, якщо вони розвиваються на догоду і в інтересах конкретної людини, суспільства в цілому все ж спрямовані на такий результат.

5. Принципово, в тому числі і для сучасної України, постає питання про сьогоднішню і майбутню мету Української держави. Відомо, що питання такого порядку визначаються Конституцією України. Однак, мета — демократична, суверенна, соборна і т. п. держава (ст. 1) зовсім не детермінована в часі. Вочевидь, що це важливо для сьогодення і у майбутньому, — які особливості державного устрою, організації функціонування Українського соціуму маємо облаштувати в певний час історичного розвитку країни.

6. Для розуміння суті, призначення, а головне, для визначення реального стану держави використовуються декілька показників такого стану. Вважаємо, що серед таких показників, які в першу чергу варто брати до уваги при визначенні стану української держави, слід виділяти: ВВП (валовий внутрішній продукт); ІРЛП (індекс розвитку людського потенціалу) (бідність, грамотність, середня тривалість життя); ІСК (індекс сприйняття корупції). За такими показниками є можливість не лише визначити ситуативний стан держави але й здійснити порівняльний аналіз її стану з іншими державами [2, с. 224].

Такими є основні концептуальні положення і проблеми, що стосуються функцій Української Держави.

Література

1. *Богданов А. А.* Тектология. Всеобщая организационная наука / А. А. Богданов. — М.: Экономика, 1989. — 481 с.
2. *Куриц С. Я.* Болезни государства. Диагностика патологий системы государственного управления и права: монография / С. Я. Куриц, В. П. Воробьев / Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России. — М.: МГИМО (У) МИД России, 2009. — 472 с.
4. *Новакова О. В.* Політична модернізація та розвиток демократичних процесів у сучасній Україні. Монографія / О. В. Новакова. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. — 216 с.
5. *Основи держави і права України: Підручник* / За ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацка. — К.: Знання, 2008. — 331 с.